

УДК 373.2.064.1:612.76-053.4(045)

DOI: 10.31499/2307-4914.1(27).2023.278751

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА БАТЬКІВ З НАВЧАННЯ РУХІВ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Алла Залізник, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-5255-385X

E-mail: amz423422@gmail.com

У статті предметом розгляду є педагогічне партнерство закладу дошкільної освіти та батьків з проблеми навчання рухів дітей раннього віку у фізичному вихованні. Розкрито сутність понять: «ранній вік» та «педагогічне партнерство». Підкреслено, що лише у спільній взаємодії батьки та вихователі зможуть навчити дітей раннього віку правильним рухам. Зазначено, що в основі педагогічного партнерства лежить ідея відповідальності дорослих за навчання рухів дітей раннього віку. Наголошено, що педагогічне партнерство педагогів та батьків дітей раннього віку ґрунтується на демократичних принципах.

Ключові слова: діти раннього віку; педагогічне партнерство; вихователь; заклад дошкільної освіти; навчання рухів; батьки; фізичне виховання; фізичні вправи; масаж; ігри дорослого з дітьми.

PEDAGOGICAL PARTNERSHIP OF THE PRESCHOOL INSTITUTION WITH PARENTS IN TEACHING CHILDREN'S MOVEMENTS OF EARLY AGE

Alla Zaliznyak, PhD in of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Preschool Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-5255-385X

E-mail: amz423422@gmail.com

The subject of the article is the pedagogical partnership of a preschool education institution with parents on the problem of learning the movements of young children in physical education. It was emphasized that the extent to which young children master correct movements depends on adults. Because the lack of this influence can lead to a significant lag in psycho-physical development of young children. Therefore, it is the pedagogical partnership of the preschool education institution with parents regarding the problem of teaching the movements of young children that is of great importance. It is noted that early age is one of the important stages in the life of every child. The essence of the concepts: "early age" and "pedagogical partnership" is revealed. It is emphasized that the process of learning the movements of young children is aimed at the formation and improvement of motor skills and abilities. Attention is drawn to the fact that the basis of pedagogical partnership is the idea of responsibility of both teachers and parents for teaching the movements of young children. The pedagogical partnership of teachers and parents of young children is based on the principles of openness, equality, voluntariness, which contributes to the activation of parents in the educational process of the preschool education institution. Physical exercises, massage and adult games with children, which contribute to the development of movements in young children, are singled out. It is emphasized

that only in joint interaction parents and educators will be able to teach young children the correct movements. In further research, it is planned to consider effective forms of pedagogical partnership between parents and educators of preschool education institutions in teaching children movements.

Keywords: young children; pedagogical partnership; educator; preschool education institution; learning movements; parents; physical education; physical exercises; massage; adult games with children.

У фізичному вихованні важливе місце займає процес навчання рухів дітей раннього віку. У дітей даного віку швидко розвиваються рухові можливості, зростає м'язова сила та вдосконалюється координація рухів. Саме від дорослих залежить наскільки діти раннього віку оволодіють правильними рухами. Оскільки недостатність цього впливу може призвести до значного відставання дітей раннього віку в психофізичному розвитку. Тому вагоме значення набуває саме педагогічне партнерство закладу дошкільної освіти з батьками з проблеми навчання рухів дітей раннього віку.

Фізичний розвиток дітей раннього віку досліджували Е. Вільчковський, Н. Ворисенко, О. Курок, В. Молчанов, Н. Слепушкіна та інші.

Проблема вивчення рухів дітей від народження до року висвітлено у працях В. Бехтерева, С. Теплюк, І. Щелованова, М. Фонарьова. С. Фрухт.

Питання виховання дітей раннього віку як результат виховного впливу дорослих розкрито у дослідженнях, авторами яких є М. Щелкунова, Н. Аксаріна та інші.

Корисним є науковий доробок велета педагогічної думки, відомого педагога, письменника, поета Василя Сухомлинського, який надавав важливого значення турботі про здоров'я дітей.

Сучасними підходами до проблеми фізичного виховання дітей раннього віку опікуються Н. Гавриш, С. Васильєва, К. Крутій, В. Рагозіна, Н. Семенова, О. Дурманенко, Л. Федорович, О. Гнітій та інші.

Метою статті є розкриття змісту навчання рухів дітей раннього віку та взаємозв'язку закладу дошкільної освіти з батьками вищезгаданих дітей.

Ранній вік є одним із важливих етапів у житті кожної дитини. Насамперед розглянемо сутність понять: «ранній вік» та «педагогічне партнерство».

У сучасному психолого-педагогічному словнику за загальною редакцією О. Шапран зазначено, що «ранній вік (синонім: переддошкільний вік) – стадія психічного розвитку дитини, що охоплює період від 1 року до 3 років. Для цього віку характерний швидкий темп фізичного і психічного розвитку. Навчання дітей раннього віку передбачає розвиток зорового і слухового сприйняття, мовлення (пасивного й активного), основних рухів, взаємодії з близькими дорослими і дітьми. Основні відмінні особливості психічних процесів у ранньому віці: залежність від наочної ситуації; функціонування в нерозривному зв'язку з практичними діями; афективний характер спрямованості на пізнання навколишнього світу» [4, с. 346].

В означеному словнику підкреслено, що «провідною діяльністю в ранньому віці є оволодіння предметними діями – культурно фіксованими способами вживання предметів. Дитина засвоює їх постійне значення, функції і те, як ними слід діяти. Становлення предметних дій відбувається при засвоєнні дітьми зразків використання речей утилітарного призначення (ложка, чашка, гребінець тощо), в грі з дидактичними іграшками (конструктори, мозаїки, пірамідки) і в процесуальній грі з сюжетними іграшками. Формування предметних дій невіддільне від спілкування дитини з дорослим, яке виступає на даному етапі розвитку як ситуативно-ділове.

Мікроперіодизація раннього віку: 1) етап доречевого розвитку (від 1 року до 1,5 років), 2) етап мовного розвитку (від 1,5 до 3 років). Успішність розвитку і виховання дітей раннього віку залежить від таких умов: дотримання режиму, який відповідає віковим та індивідуальним особливостям; систематичне проведення занять, розваг, свят; педагогічно-правильне керівництво самостійною діяльністю; створення спокійного ритму життя, доброзичлива атмосфера, стійкий емоційно-позитивний настрій дітей; емоційно збагачене спілкування з кожним; педагогічна майстерність вихователів та їхня любов до кожного малюка» [4, с. 346].

Процес навчання рухів дітей раннього віку посідає вагоме значення у фізичному вихованні, що спрямований на формування та вдосконалення рухових навичок та умінь. Під час навчання рухів дітей раннього віку поліпшується будова тіла, покращуються функціональні можливості, зміцнюється здоров'я, формується правильна постава.

Важливу роль у навчанні дітей рухів відіграє педагогічне партнерство педагогів з батьками малюків. Необхідно розглянути сутність поняття «педагогічне партнерство», що тісно пов'язане з такими поняттями як, «партнерство» та «партнер».

На сучасному етапі поняття «партнер» розглядається вченими як учасник взаємодії.

У словнику термінів і понять сучасної освіти за загальною редакцією Л. Михайлової розкрито поняття «партнерство» у такій редакції «партнерство – спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності учасників освітнього процесу. Навчальна взаємодія, заснована на партнерських відносинах, ставить дорослого й дитину в умови спільного пошуку, вільного вибору власних рішень задач, що виникають» [2, с. 134.].

Отже, педагогічне партнерство – навчальна та педагогічна взаємодія, в процесі якої і педагоги, і батьки дітей раннього віку мають ставити до малюків єдині вимоги, методи, широко використовувати ігрові вправи та рухливі ігри задля навчання малюків рухів; створювати однакові умови, які будуть позитивно впливати на рухову активність малят. В основі педагогічного партнерства лежить ідея відповідальності і педагогів, і батьків за навчання рухів дітей раннього віку. Педагогічне партнерство педагогів та батьків дітей раннього віку ґрунтується на принципах відвертості, доступності, рівності, добровільності, співробітництва, взаємовідповідальності, допомоги та відкритості всередину, що сприяє активізації батьків в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Зауважимо, що саме від участі батьків в закладі дошкільної освіти виграють всі учасники педагогічного процесу, а особливо – діти.

Слід завжди пам'ятати, що процес навчання рухів являється двобічним процесом, в якому наявні діяльність дорослого та діяльність дітей раннього віку. Тому обов'язково вихователі закладів дошкільної освіти мають залучати батьків до процесу навчання рухів дітей раннього віку в закладі дошкільної освіти.

Про призначення вихователя наголошував ще у свій час відомий педагог В. Сухомлинський у своїй праці «Серце віддаю дітям»: «Я не боюся ще і ще раз говорити: турбота про здоров'я – це важлива робота вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра у свої сили» [3, с. 87].

В освітньому процесі закладу дошкільної освіти прослідковується педагогічне партнерство в системах: «вихователь – діти», «вихователь – батьки – діти», «батьки – діти», де батьки та діти отримують освітню підтримку та допомогу з боку педагогів. Під час роботи з батьками дітей раннього віку педагоги мають донести, що процес навчання рухів має починатися з сприймання показу та пояснення. Батьки мають усвідомити, що пояснення та показ має бути дохідливим і зрозумілим для дітей раннього віку, що сприятиме зосередженню та підтриманню уваги у малюків. Оскільки швидкий показ та наявність багатослів'я можуть призвести до негативного ефекту.

Дорослі повинні розвивати у дітей раннього віку здатність до наслідування, що сприятиме оволодінню рухів. Так, педагоги і батьки показуючи рухи, будуть заохочувати малят виконувати їх, копіювати свою поведінку.

Зауважимо, що у розвитку рухів дітей раннього віку вагоме значення мають зорове та слухове зосередження. Тому дорослі мають сприяти розвитку дистантних аналізаторів (ті, що отримують інформацію, зокрема, зір та слух), що відіграють ключову роль в розвитку рухів дітей з перших днів їхнього життя.

У фізичному вихованні під час навчання рухів дітей раннього віку батьки та вихователі закладів дошкільної освіти лише у спільній взаємодії, під час організованого педагогічного партнерства, в системі «вихователі – батьки» зможуть навчити малят правильним рухам. Задля цього доцільно наголошувати на дотриманні такого загальнопедагогічного принципу навчання, як послідовність. Саме завдяки принципу послідовності діти раннього віку зможуть засвоїти певні рухи (ходьба, рівновага, повзання, лазіння, кидання, метання). Також при послідовному навчанні доцільно поступово ускладнювати зміст навчання: розширювати коло рухів; змінювати вихідні положення; засвоєні рухи пропонувати застосовувати в комплексі з іншими; поступово збільшувати навантаження (кількість вправ, тривалість заходів з фізичного виховання).

Під час навчання рухів дітей раннього віку вихователі закладів дошкільної освіти мають наголошувати батькам на дотриманні принципу систематичності, що передбачає безперервність у роботі з малятами. Тому батьки спільно з вихователями мають на протязі всього дня використовувати у роботі з дітьми раннього віку фізичні вправи та рухливі ігри. Лише так можна навчити та закріпити досягнення дітей раннього віку в розвитку рухів.

На першому році життя дитина повинна навчитись оволодінню рухами зміни положення та переміщення у просторі, а потім вже сприяти розвитку рухів рук (хапання, згинання, розгинання) і розвивати такі рухи, як: перевертання зі спини на живіт і навпаки, повзання, що стимулює загальну рухову активність та розвиток м'язів плечового пояса. Під час повзання поширюються у дітей даного віку пізнавальні можливості, що має виняткове значення для їхнього розумового розвитку. Також під час повзання у малюків збільшують можливості для спілкування з довкіллям та сприяє зміцненню хребта, що дуже важливо для формування правильної постави у дітей раннього віку. В зазначений період слід розвивати рухи рук у дитини першого року життя, а саме: вчити тримати іграшку, котити, вкладати та діставати з формочки, отискувати. Розвиток рухів дітей на першому році життя спрямований на оволодіння ними самостійною ходьбою. Тому в центрі уваги дорослих (і педагогів, і батьків) – розвиток ходьби дитини, вміння дитини пересуватися на коротку відстань від однієї опори до іншої, підніматись на невисоку гірку та сходити з неї. У вищевказаний період

розвиваються такі активні рухи дитини раннього віку, як: згинання, розгинання, відведення рук у сторони або вперед, присідання, нахили тулуба вперед, замахи при киданні.

Задля розвитку рухів у дітей першого року життя використовують фізичні вправи (рефлекторні, пасивні, активні), масаж та ігри дорослого з дітьми.

Фізичні рефлекторні вправи спрямовані на те, щоб викликати реакції м'язової системи на певні подразнення. Прикладом такої вправи може бути підошовний рефлекс, що викликається при натискуванні пальцями на підошву ніг у основи пальців. І при цьому на подразнення відповідні м'язи починають скорочуватися. Також рефлекторну реакцію можна викликати викладанням дитини в певне положення. Підкреслимо, що рефлекторні реакції викликають на першому році життя дитини лише на м'язи-розгиначі, оскільки тонус згиначів у даний період життя дитини порівняно підвищений.

Пасивні вправи сприяють формуванню рухових умовнорефлекторних реакцій. Пасивні рухи сприяють більшій активізації діяльності аналізаторів дитини у порівнянні з рефлекторними. Під час пасивних рухів дитина першого року життя більше та активніше зосереджується на дорослому і спостерігаються м'язово-дотикові реакції. Такі вправи охоплюють м'язи-згиначі та розгиначі. Під час проведення пасивних вправ дорослий рухає тілом дитини і через це впливає на м'язи малюка та виступає подразником для виникнення умовнорефлекторних реакцій.

Активні вправи характеризуються тим, що у дітей спостерігаються самостійні зусилля; вони різноманітніші та значно сприяють всесторонньому розвитку дітей. Проте, під час їх проведення малята ще потребують підтримку з боку дорослого.

Підкреслимо, що у фізичному вихованні дітей першого року життя спочатку виконують рефлекторні вправи, потім пасивні і, насамкінць, активні.

Вагоме значення для розвитку рухів дітей першого року життя у фізичному вихованні відіграє масаж як вид пасивної гімнастики, що охоплює усі м'язи тіла. Звернімо увагу на те, що масаж корисний тоді, коли діти ще не проявляють активних рухів та проводять його з півтора, двох-місячного віку.

Відомі вчені Е. Вільчковський та О. Курок підкреслюють, що масаж виконується такими способами, як: погладження, розтирання, розминання, постукування, вібрація [1].

Найбільш поширений спосіб масажу, як вказують вчені, є погладження, що виконується у вигляді легких ковзних рухів по шкірі та сприяє розширенню судин, поліпшенню циркуляції крові, нормалізації дихання та серцево-судинної діяльності.

Розтирання – спосіб, що дуже схожий з погладженням. Проте, даний спосіб впливає на підшкірну жирову клітковину, м'язи, суглоби та суглобові сумки. Завдяки такому способі м'язи скорочуються та розслаблюються.

Розминання – енергійний спосіб масажу, що виконується рухами рук з натискуванням не лише на шкіру, а й на глибші шари м'язів.

Зауважимо, що розтирання та розминання є корисними способами для дітей раннього віку, які мають залишки рахіту.

Також вагомим способом масажу є постукування, що виконується тильною стороною пальців або ребром долоні, найчастіше по м'язах склепіння стопи. Означений спосіб масажу застосовують у роботі з дітьми, котрі мають підвищену дратівливість.

Такий вид способу масажу, як вібрація застосовують з метою поліпшити стан

дітей із зайвими відкладеннями підшкірної жирової клітковини та із низьким обміном речовин.

Зауважимо, що з дітьми першого року життя спочатку проводять легкі види масажу, потім більш енергійні способи.

На другому році життя діти раннього віку оволодівають такими рухами: ходьба, лазіння, кидання тощо. Зауважимо, що лише спільно з батьками педагоги зможуть навчити малюків ходити прямо, не дивлячись собі під ноги; лазити по нахиленій драбині. Під час лазіння по нахиленій драбині дорослі звертають увагу дітей раннього віку на те, що ногу слід ставити так, щоб середина стопи спиралась на щабель, а руками міцно триматись за нього. Також на другому році життя у дітей вдосконалюються рухи рук у діях з дрібними предметами. У вищезазначений період життя задля навчання рухів використовують фізичні вправи та рухливі ігри. До фізичних вправ включають такі рухи: ходьбу, підлізання, присідання, переступання, кидання, пролізання, ходьбу з рівновагою. Рухливі ігри дітей другого року життя включають прості ігрові дії, які виконує дорослий, що весь час рухається. Такі ігри спрямовані на розвагу дітей, зорове й слухове зосередження та орієнтування, а також на розвиток рухів. Означені ігри проводяться у першій половині року. У другій половині року зміст рухливих ігор наповнюється більш самостійними рухами дітей.

На третьому році життя у дітей раннього віку в подальшому удосконалюються та розвиваються рухи. Діти даного віку вже впевнено оволодівають таким рухом, як ходьба, біг, лазіння, повзання. Це допомагає їм розвивати вміння врівноважувати своє тіло, наприклад, під час ходьби по обмеженій площі опори – лаві, доріжці. Також у них розвивається вміння погоджувати свої рухи з рухами інших дітей у межах невеликої групи. Задля навчання рухів з дітьми третього року життя використовують фізичні вправи, рухливі ігри, спортивні розваги, пішохідні прогулянки. Основу фізичних вправ для цих вихованців становлять такі рухи, як: ходьба, біг, стрибки, кочення, ловіння, метання, лазіння, пролізання, рівновага.

Розвиваючи рухи у малят вихователі закладів дошкільної освіти та батьки мають спільно піклуватися про розвиток рухів, загартування, координацію та почуття рівноваги, уміння дітей слухати та виконувати рухи згідно інструкції.

Задля розвитку рухів у дітей раннього віку педагоги і батьки мають створити таку обстановку, яка б задовольнила потребу малюків у рухах. Для цього важливо організувати раціональне харчування, систематичне використання фізичних вправ, ігор, різноманітних іграшок, позитивний клімат в сім'ї.

У налагодженні взаємозв'язку між вихователями закладів дошкільної освіти та батьками дітей раннього віку у пропаганді навчання малюків рухам серед батьків провідна роль належить саме педагогам, які мають урізноманітнювати форми роботи з батьками, а саме: колективні батьківські збори, конференції, бесіди, Дні відкритих дверей у закладах дошкільної освіти, консультації, відвідування сім'ї вдома, семінари-практикуми, диспути тощо.

Таким чином, у процесі навчання рухів дітей раннього віку значуще значення має педагогічне партнерство закладу дошкільної освіти з батьками дітей означеного віку. На закінчення зазначимо, що педагогічне партнерство батьків та педагогів закладів дошкільної освіти щодо навчання рухів дітей раннього віку включає такі засади партнерської взаємодії:

- батьки та вихователі є партнерами у навчанні рухів дітей раннього віку;
- взаємовідповідальність, допомога дитині як зі сторони вихователя, так і з сторони її батьків;
- підвищення рівня педагогічних знань батьків, їхніх умінь та навичок;
- залучення батьків до освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

В подальшому дослідженні планується розгляд ефективних форм педагогічної партнерської взаємодії між батьками та вихователями закладів дошкільної освіти в навчанні дітей рухів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2019. 428 с.
2. Словник термінів і понять сучасної освіти /за заг. ред. Л. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ, 1972. 269 с.
4. Сучасний психолого-педагогічний словник / за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я. М., 2016. 473 с.

REFERENCES

1. Vilchkovskyi E. S., Kurok O. I. (2004). Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
2. Slovnyk terminiv i poniat suchasnoi osvity. L. Mykhailova (Ed.). (2020). Sievierodonetsk [in Ukrainian].
3. Sukhomlynskyi V. O. (1972). Sertse viddaiu ditiam. Kyiv [in Ukrainian].
4. Suchasnyi psyholoho-pedahohichniy slovnyk. O. I. Shapran (Ed.). (2016). Pereiaslav-Khmelnytskyi: Dombrovska Ya. M. [in Ukrainian].